

AMASYA İL HALK KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN NADİR FIKİH ESERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ¹

RARE FİQH WORKS IN AMASYA PROVINCIAL PUBLIC LIBRARY EVALUTION

Fatih DOĞAN*, Halis DEMİR*²

Öz

Bir milletin yazılı kaynakları, o milletin bilim ve tekniğin gelişmesinde ve medeniyetin inşasında önemli bir değer taşımaktadır. El yazması eserler toplumun köklerini oluşturan bilgi, kültür ve tecrübeleri taşıdıkları için önem arz etmektedir. Yazma eserlerin taşıdığı bilgi yükü ve henüz gün yüzüne çıkarılmamış hazinesi toplumların geleceği için kıymet barındırmaktadır. Ülkemiz, el yazması eserler bakımından zengin koleksiyona sahip ülkeler arasında yer almaktadır. Amasya İl Halk Kütüphanesi de el yazması eserleri olan bir kütüphanedir.

Çalışmamızda Amasya İl Halk Kütüphanesi'ndeki el yazması fıkıh eserlerin tanıtımı ve çalışmaya konu olmamış eserlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Her bir eserin başlı başına bir çalışma olacağı sebebiyle eserler hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Amasya il Halk Kütüphanesinde bulunan fıkıh usûlü ve fûrûna dair kaynak olacak kadim el yazma eserlerin tanıtılması ve bu kaynak eserler esas alınarak yeni konulara bakış açısı kazandırması fıkıh edebiyatımıza fayda sağlamaktadır. Ayrıca Osmanlı dönemi ilim adamlarının klasik metinlere yaptıkları yorumlar çağımız ilim adamlarının fikir dünyasına ışık aralayacaktır. Hakkında çalışma bulunmayan eserler, akademik çalışma yapmak isteyenlere kapı aralayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amasya İl Halk Kütüphanesi, Yazma Eserler, İslam hukuku, Usulü fıkıh, fûrû-ı fıkıh.

Abstract

The written sources of a nation hold significant value in the development of science and technology and in the construction of civilization. Manuscripts are important because they carry the knowledge, culture, and experiences that form the roots of society. The wealth of information contained in these manuscripts and the yet-to-be-uncovered treasures they hold are valuable for the future of societies. Our country is among those with rich collections of manuscripts. The Amasya Provincial Public Library is one such library with manuscript collections.

This study aims to introduce the manuscript fiqh works in the Amasya Provincial Public Library and to identify works that have not yet been the subject of research. Due to the fact that each work merits a study of its own, brief information about the works is provided. Introducing the ancient manuscripts on the principles and branches of fiqh in the Amasya Provincial Public Library and providing new perspectives based on these source works will benefit our fiqh literature. Moreover, the interpretations made by Ottoman scholars on classical texts will shed light on the intellectual world of contemporary scholars. Works that have not been studied will open doors for those wishing to undertake academic research.

Keywords: Amasya Provincial Public Library, Manuscripts, Islamic Law, Usûl-u fiqh, Furû- fiqh.

¹ Çalışmamız, Fatih DOĞAN, Amasya İl Halk Kütüphanesi'ndeki Fıkıh Eserlerine Dair Çalışma (Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2023)'den türetilmiştir.

² * Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Mezunlu, Sivas, Türkiye. E Posta: fatifdogan162358@gmail.com. ORCID: [0000-0002-4674-0093](https://orcid.org/0000-0002-4674-0093)

* Prof. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Sivas, Türkiye. E Posta: halisdemir@cumhuriyet.edu.tr . ORCID: [0000-0003-4185-6553](https://orcid.org/0000-0003-4185-6553)

Giriş

Amasya İl Halk Kütüphanesi, 1485-1486 yılları arasında Osmanlı Sultanı II. Bâyezid'in talimatıyla Amasya Sancak Beyi Şehzâde Ahmed tarafından yaptırılan II. Bayezid Külliyesi bünyesinde bulunmaktadır. Medrese olarak yapılan bina 1922 yılında Atatürk'ün emriyle Amasya'da bulunan yazılı ve basılı eserlerle birlikte, arkeolojik ve etnografik eserlerin olduğu bir kütüphanenin yanında müzeye dönüştürülmüştür. Daha sonra fiziki yetersizlik nedeniyle arkeolojik ve etnografik eserler buradan çıkarılarak, bina tamamen kütüphanecilik hizmetlerine tahsis edilmiştir.

Kütüphanede fıkıh usûlü ve fûrû-ı fıkha dair mükerrer 624 eser tespit edilmiştir. Çalışmamızda, Yazma Eserler Veri tabanı incelenmiş, kütüphane envanterindeki 65 eserin başka kütüphanelerde bulunmadığı görülmüştür. Eserler, muhtevasına göre usûl ve fûrû başlıklarına, şekil itibarıyla de metin, şerh³ ve hâşiye⁴ başlıklarına ayrılarak incelenmiştir. Fıkıh usulü alanında 5 tane metin, 7 tane de şerh bulunmaktadır. Fûrû-ı fıkıh alanında ise 34 tane metin, 16 tane şerh ve 3 tane de hâşiye yer almaktadır. Birden fazla nüshası olan eserlerde tek nüsha esas alınıp, diğer nüshaların sayısı verilmekle yetinilmiştir. Eserlerin teknik özellikleri ve ihtiva ettiği konuları incelenmiş, basımı yapılmış ve yapılmamış eserler tespit edilmiştir. Eserlerin dibace ve istinsah kayıtlarından müstensih hakkında bilgilere ulaşılmıştır. Bu bilgilerden sonra müellifin hayatı, eserleri veya hakkında çalışma varsa bunlar da zikredilmiştir. Söz kalabalığı olmaması için çalışma yapılmamış eser hakkında çalışmaya konu olmamış şeklinde bir açıklama yapılmamıştır. Metin içerisinde yazma eserlerin dipnotu verilmeyerek kaynakçayla yetinilmiştir.

1. Fıkıh Usûlü Alanındaki Eserler

Bu kısımda on iki eser yer almaktadır. Eserleri fıkıh usûlü çerçevesinde metin ve şerh olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür.

---

³ Eserin daha geniş biçimde açıklanması amacıyla yazılmış kitapları ifade eden bir telif türüdür. (Sedat Şensoy, "Şerh", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/555.)

⁴ Kitapların sayfa boşluklarına yazılan çoğu kısa açıklamalar için kullanılan terimdir. (Tevfik Rüştü Topuzoğlu, "Hâşiye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/419.)

1.1. Metinler

Kütüphanede tespit edebildiğimiz kadarıyla fıkıh usulü alanında metin özelliği taşıyan beş eser bulunmaktadır. Eserlerin tamamı Arapça yazılmıştır. Eserleri şöyle sıralayabiliriz:

1. *el-Umde fi'l-fikh*: Gü 22 demirbaş numarasına kayıtlı Arapça yazılmış bir eserdir. 216 varak ve 21 satırdan oluşmaktadır. Nestalik yazısıyla kaleme alınmıştır.

Müellifi, Abdurrahmân bin Muhammed bin Ahmed bin Fûrânî (ö.461/1069), 388 (998) yılında Merv'de doğmuştur. Yine Merv'de vefât etmiştir.⁵

2. *Kavâ'idü'l-ahkâm fi mesâlihi'l-enâm*: Kavâid literatürü alanında yazılmış eserlerden biridir. Eserde seksen civarında başlık (fasıl) altında mesâlih ve mefâsid kavramının mahiyeti, dereceleri, çeşitli fıkıh kavramlarıyla ilişkisi açıklanmıştır.⁶ 05 Ba 1159/3 demirbaş numarasına kayıtlı eser Arapça yazılmıştır. 51b-107b varak ve 15 satırdan oluşmaktadır. Harekeli nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Orta kısım sayfalarının çoğu ve son sayfası rutubetten etkilenmesi sebebiyle okunamamaktadır.⁷

Eser, kavâid literatürünün günümüze ulaşan ilk eserlerden biridir. Ancak eser o döneme kadar belirginleşen küllî kaideleri bir araya toplamamış, insanların özel ve genel yararını sağlama ve koruma (celb-i mesâlih), onlara gelebilecek zarar ve kötülükleri önleme (def'-i mefâsid) gibi kuralları ele almıştır. Eserde seksen civarında başlık (fasıl) altında mesâlih ve mefâsid kavramının mahiyeti, dereceleri, çeşitli fıkıh kavramlarıyla ilişkisi açıklanmıştır. Bu bağlamda yapılan her ayırım ve tesbitin fûrû fıkihtan örnekleri verilerek fûrû fikhın ilke açısından genel bir tanıtımı yapılmıştır. Kitap bu özelliğiyle bir yönden müellifin öğrencisi

---

⁵ Kâtip Çelebi. Hacı Halife Mustafa b. Abdullah, *Keşfü'z-zunûn* (Beyrut: Dârü İhyâ'i't-Türâsi'l-'Arabî, t.y.), 1/84, 1441; Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'ucemü'l-müellifin* (Beyrut: Mektebetü'l-Müsennâ, t.y.), 5/169.

⁶ *Keşfü'z-zunûn*, 1/112-113, 553, 563, 568; 2/1016, 1485; Babanzâde İsmail Paşa Bağdâdî, *Hediyetü'l-arifin esmâü'l-müellifin ve âsârul-musannifin*. (2 Cilt. İstanbul: 1951-1955), 1/693; Ahmet Özel, Hanefî Fıkıh Âlimleri, (Ankara: TDV Yayınları, 4. Basım, 2014), 57; Murtaza Bedir, Ferhat Koca, "Pezdevî", 34/264-266.

⁷ Nezhîh Kemal Hammad ve Osman b. Cum'a Damiriyye tarafından tahkik edilmiş, 2015 yılında Şam'da basılmıştır.

Şehâbeddin el-Karâfi'nin *el-Furû-ik'*unun, diğerk yönden Şâtîbî'nin *el-Muvâfakât'*ının habercisi sayılır. Eser birçok kez basılmıştır.⁸

Müellifi, İzzeddin İbn Abdüsselâm (ö.660/1262), 577 (1181) yılında Dımaşk'ta doğmuştur. Dımaşk'ta Azîziyye Medresesi'nde ve Emeviyye Camiinde ders okutmuştur. 637 (1239-40) yılında bu camiinin imam-hatipliğı sonra Mısır kadılığı, Amr b. Âs Camii'nin hatipliğı ve Sâlihiyye Medresesi'nin müderrisliğı gibi çeşitli görevlerde bulunmuştur. Kahire'de vefat etmiştir.⁹

3. *Mebâdü'l-vusûl ilâ ilmi'l-usûl*: 05 Ba 519/3 demirbaş numarası ile bulunan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser 163b-187b varaktan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Sayfa kenarlarına notlar alınmıştır. Müellifi, Cemâlüddîn el-Hasen b. Yûsuf b. Alî İbnü'l-Mutahhar el-Hillî (ö.?)'dir.

4. *Vesâ'ilü'l-vusûl ila mesâ'ili'l-usûl*: 05 Ba 388 demirbaş numarası ile bulunan nüsha, Arapça yazılmıştır. Eser, 61 varak ve 7 satırdan oluşmaktadır. Harekeli sülüs yazısıyla kaleme alınmıştır. Satır aralarında bazı kelimelerin Türkçe açıklamaları vardır. İstinsah kaydında ne zaman bitirildiğini yazılmamıştır. Nüsha, Sarcazade Bekir Efendi tarafından kütüphaneye vakfedilmiştir. Müellifi, Sarıca b. Muhammed Malatî (720-788/1320-1386)'dir.

5. *Kitâbü usûli'l-fikh*: 05 Ba 1144/3 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 116b-174b varak ve 17 satırdan oluşmaktadır. Talik kırması yazısıyla kaleme alınmıştır. Rutubetten etkilenmesi sebebiyle bazı yerler okunamaz hale gelmiştir. Sayfa kenarlarında notlar bulunmaktadır.

Müellifi, Hüsâmüddîn es-Sadrü's-şehîd Ömer b. Abdilazîz b. Ömer b. Mâze el-Buhârî, 483 (1090) yılında Buhâra'da doğmuştur. V-VII. (XI-XIII.) yüzyıllarda "Sadr" unvanıyla Buhâra'da hüküm süren ve Hanefî alimlerinin önde gelen temsilcileri olan Burhan ailesine mensuptur. Sultan Sencer'in Karahıtaylar'a yenildiğı Katvân savaşında şehid düştüğü için "es-

---

⁸ H. Yunus Apaydın, "İzzettin İbn Abdüsselâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 19/284-287.

⁹ Ahmed b. Mustafa Taşköprizâde, *Miftâhü's-se'ade* (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiye, 1985), 2/353-354; *Keşfü'z-zunûn*, 1/ 92, 116, 220, 260, 399, 438, 453, 883; 2/1027, 1081, 1143, 1158, 1219, 1359, 1360, 1590, 1780, 1817, 1855, 1985; H. Yunus Apaydın, "İzzettin İbn Abdüsselâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 19/284-287.

Sadrü’ş-şehîd” (el-Hüsâmü’ş-şehîd), ayrıca büyük dedesine nisbetle İbn Mâze lakabıyla anılmıştır. Sadrüşşehîd Hüsâmeddin, ilk tahsilini babasından aldıktan sonra Ali b. Muhammed b. Hizâm, Ebû Sa’d İbnü’t-Tuyûrî ve Ebû Tâlib b. Yûsuf gibi hocalardan ilim tahsil etmiştir. Burhâneddin Mahmûd b. Ahmed el-Buhârî, bunun oğlu Sadrülislâm Tâhir b. Mahmûd, Abdülkerîm b. Muhammed es-Sem’ânî, Radiyyüddin es-Serahsî, *el-Hidâye* müellifi Burhâneddin el-Merğînânî gibi tanınmış âlimler yetiştirdiği talebelerdendir. Katvân savaşında (536/1141) şehid olmuştur.¹⁰

1.2. Şerh

Kütüphanede tespit edebildiğimiz kadarıyla fıkıh usulü alanında şerh özelliği taşıyan yedi eser bulunmaktadır. Eserlerin tamamı Arapça yazılmıştır. Eserleri şöyle sıralayabiliriz:

1. *Şerhu muhtasari’l-Müntehâ: İbnü’l-Hâcib’in Müntehe’l-vusûl ve’l-emel fi’ilmeyi’l-usûl ve’l-cedel*’inin kendisi tarafından yapılan *el-Muhtasar*’ı üzerine yazılmış bir şerhtir. Eser aynı zamanda Seyfeddin el-Âmidî’nin *el-İhkâm*’ın ihtisarı özelliğini de taşımaktadır. Maliki mezhebinde önemli eserlerden birisidir. 05 Ba 1276 demirbaş numarası ile bulunan nüsha Arapça yazılmıştır. Müstensihî bilinmemekle beraber 753 (1351) yılında istinsah edilmiştir. Eser, 210 varak ve 27 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Baştaki beş sayfada fihrist vardır. Hıfzızâde Osman Efendî’nin, Mahkeme Camii’ne vakfına ait olduğuna dair 1149 (1736/7) tarihli mührü vardır.

Müellifi, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Mahmûd b. Muhammed el-İsfahânî (ö.688/1289)’dir. 616’da (1219) İsfahan’da doğmuştur. Menbic, Kûs ve Kerek’te kadılık yaptıktan sonra, Kahire’de Meşhed-i Hüseyin ve Sâhibiyye Medresesi’nde müderrislik yapmıştır. 20 Receb 688 (9 Ağustos 1289) yılında Kahire’de vefat etmiştir.¹¹

2. *Şerhu dibâceti Düreri’l-hükkâm: Eser, Osmanlı son alimlerinden Ali Haydar Efendî’nin yazdığı Mecelle*’nin mevcut şerhleri arasında ki en meşhur ve hacimli olan *Dürerü’l-Hükkâm*’a yapılmış bir şerhtir. *Dürerü’l-Hükkâm*, *Mecelle*’nin düzenlediği hukuk dalları hakkında ayrıntılı bilgiler ihtiva etmesi sebebiyle yerli ve yabancı hukukçuların ilgi

¹⁰ *Keşfü’z-zunûn*, I, 46; II, 1169, 1224, 1228, 1998; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, Ankara 1990, s. 46; Ahmet Özel, Sadrüşşehîd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/425-427.

¹¹ *Keşfü’z-zunûn*, 1/1359, 1615, 1880; Ferhat Koca, “Muhammed b. Mustafa İsfahânî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/510-511.

odağı olmuştur. 05 Ba 1785/16 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Hacı Osman Efendi tarafından 1190 (1770) Cemaziyelahir ayında istinsah edilmiştir. Eser, 203b-239b varak ve 27 satırdan oluşmaktadır. Talik kırması yazısıyla kaleme alınmıştır.

3. *Ta'likâ alâ Tağyîri't-tenkîh*: Sadrüş-Şerî'a es-Sânî'nin *Tenkîhu'l-usûl* adlı eserine, Kemalpaşazâde'nin yaptığı talikadır. Görüş ayrılığı olan meseleleri sayfa kenarlarına yazmıştır. Kâtib Çelebi bu çalışmaya itibar edilmediğini ve asıl eserin değerini sürdürdüğünü belirtmiştir.¹² 05 Ba 408 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Nüshanın baş tarafında üçgen şekilde bir mukaddime bulunmaktadır. İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi bulunmamaktadır. Eser, 216 varak ve 17 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır. Nüshanın son tarafında eksik sayfaları bulunmaktadır.

Müellifi, Kemâleddîn Muhammed b. Abdülvâhid Sîvâsî, 790 (1388) yılında İskenderiye'de doğmuştur. Dedesinin dedesi Hüsâmeddin'e nisbeten İbnü'l-Hümâm künyesiyle meşhur olmuştur. 7 Ramazan 861 (29 Temmuz 1457) yılında Kahire'de vefat etmiştir.¹³

4. *et-Tahkîk et-Tahkîku'l-bâhir şerhu'l-Eşbâh ve'n-nezâir*: Hanefî mezhebinde *Eşbâh ve'n-nezâir geleneğinin en önemli eserlerden biri olan Zeynüddîn İbn Nüceym*'in (ö. 970/1563) telif ettiği *el-Eşbâh ve'n-nezâir* adlı eserine yazılmış bir şerhtir. 05 Ba 1236/1-2 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Abdürrahim b. Abdullatif Kabûlî tarafından 12 Muharrem 1296 (1877) senesinde istinsah edilmiştir. Eser, 616 varak ve 35 satırdan oluşmaktadır. Rika yazısıyla kaleme alınmıştır. 1234 (1819) tarihli Arif İsmetzâde'nin nüshasından istinsah edilmiştir. Cilt kapaklarında ve mıkleplerde II. Abdülhamid'in tuğrası vardır. Eserin bir ve ikinci ciltleri bir arada ciltlenmiştir. Müstensih şematik bir fihrist oluşturmuştur. Dönem itibari ile fihrist geleneğinin başladığını göstermektedir. Eser, 2021 yılında Selim ÖZTÜRK tarafından tahkik ve tahlil edilmiştir. Müellifi, Hibetullâh Muhammed b. Muhammed b. Yahyâ et-Tâcî el-Balebekî (ö.?)'dir.

5. *Şerhu Mebâdî'l-vusûl*: Eser, şîa usul geleneğinde itibar edilen İbn el-Mutahhar el-Hillî'nin *Mebâdî'l-vusûl ilâ ilmi'l-usûl* adlı eserine şerhtir. Eser adı zahriyede *Gâyetü'l-mebâdî*

¹² Şerafeddin Turan, "Kemalpaşazâde", *Türkiye Diyanet Vakıf İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2002), 25/228.

¹³ Ferhat Koca, "İbnü'l-Hümâm", *Türkiye Diyanet Vakıf İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları,2000), 21/87/90.

olarak geçmektedir 05 Ba 1443 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. 1113 (1701) Zilkade ayında istinsah edilmiştir. Müstensih istinsah kaydında kendisinden bahsetmemiş sadece bitirdiği tarihi yazmıştır. Eser, 149 varak ve 17 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Sayfa kenarlarında notlar bulunmaktadır. Baştan 25 varakta mufassal fihristi vardır. Baş tarafındaki varaklarında yıpranma ve yırtılma olmuştur.. Eserin baş tarafı, asıl metnin baş tarafıyla aynıdır. Nüsha, Mustafa Tefvik Efendi bağışdır. Müellifi, Ali b. Muhtâr el-Ulvî el-Hüseynî (ö.?)’dir.

6. *Telhîsü'l-Menâr*: Eser Hanefî usul edebiyatında usul, tertip ve içerik bakımından önemli bir yere sahip Ebü'l-Berekât en-Nesefî'nin *Menâr*'ına yapılmış bir ihtisardır. 05 Ba 425/3 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 39b-41a varak ve değişik satırlardan oluşmaktadır. Nestalik yazısıyla kaleme alınmıştır. Farz, vâcip vb. gibi fıkıh usûlü tanımlamaları yaptıktan sonra tahâret bahsinden başlayarak nifas bahsine kadar devam etmektedir. Eserin geri kalan bölümleri bulunmamaktadır.

7. Şerhu Usûli'l-fikh: 05 Ba 1614 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Türkçe yazılmıştır. 1070 (1660) yılında istinsah edilmiştir. İlk sayfaları eksiktir. Eser, 96 varak ve 19 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Sayfa kenarlarında açıklamalar bulunmaktadır. Müellifi ve müstensihi hakkında bilgi bulunmamaktadır.

2. Fûrû-ı Fıkıh Alanındaki Eserler

Bu kısımda elli altı eser yer almaktadır. Eserler fûrû-ı fıkıh çerçevesinde metin, şerh ve haşiye olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

2.1. Metinler

Kütüphanede tespit edebildiğimiz kadarıyla fûrû-ı fıkıh alanında metin özelliği taşıyan otuz dört eser bulunmaktadır. Dört tanesi Türkçe, diğerleri Arapça yazılmıştır. Eserleri şöyle sıralayabiliriz:

1. *el-Kavâ'id fi'l-fürû*: 05 Ba 263 demirbaş numarasına kayıtlı Arapça eserdir. Muhammed el-Gûrgencî tarafından 1120 (1707) yılında istinsah edilmiştir. Eser 186 varak 20 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır. İmâmiyye'ye ait fıkıh kitabıdır. Fıkıhın tanımıyla başlamış, kaide başlığında tanımlamalar ve örneklemeler de bulunmuştur. Eserin son

kısımındaki sayfaları eksiktir. Müellifi, İbn Dust Muhammed b. Mekki b. el-Hasan (428-507/1037-1113)'dir.

2. *el-Mültekatat mine'l-mesâ'ili'l-vâkiât*: Ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed es-Semerkandî'nin *Fetevâ, en-Nevâzil mine'l-fetevâ* veya *en-Nevâzil* isimleriyle bilinen eserinin özetidir. 05 Ba 1732/1 demirbaş numarasına kayıtlı Arapça yazılmıştır. Eser, 1b-54b varak ve 17 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır. Sayfa kenarlarında notlar bulunmaktadır. Bazı sayfalar yıprandığı için asıl sayfa yüzüne kağıt yapıştırılmış ve oraya notlar alınmıştır. Nüshanın son kısmındaki sayfaları olmadığı için müstensih ve istinsah tarihi hakkında bilgilere ulaşılamamıştır. Müellifi, Ebû'l-Me'âlî Mes'ûd b. Şucâ el-Urmevî (510-599/1116-1203)'dir.

3. *İkdü'l-ferâ'id*: 05 Ba 926/4 demirbaş numarasına kayıtlı olan eser Arapça yazılmıştır. Eser, 40b-117a varak ve 13 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır. 725 (1324) yılında istinsah edilmiştir.

Müellifi, Tâhir b. Ahmed el-Buhârî (ö.542/1147), 482'de (1090) Buhara'da doğmuştur. Babası Kıvâmüddin Ahmed, dayısı Zahîrüddin Hasan b. Ali el-Merginânî'den, Hammâd b. İbrâhim es-Saffâr ve Kâdîhan'dan ilim tahsil etmiştir. Hanefî mezhebinde mezhep imamından rivayet olmayan konularda içtihat yapabilecek âlimler arasındadır. 542'de (Ekim-Kasım 1147) Serahs'ta vefat etmiştir.¹⁴

4. *el-Fetâvâ*: Usrüşenî'nin, *Câmi'u ahkâmi's-sığâr*'ın sonuna ekleyerek oluşturduğu eseridir.¹⁵ Günümüze ulaşan "Kitâbü'l-Kerâhiye"nin kırk bölümden oluşması kitabın geniş hacimli olduğunu göstermektedir. Eser Halit Ünal tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir (*İslâm'da Helâller ve Haramlar: Kitâbü'l-Kerâhiye [Fetâvâ el-Üsrüşeni]*, Kayseri 1995). Ancak hakkında detaylı çalışma yapılmamıştır.

05 Ba 1601/4 demirbaş numarasına kayıtlı olan eser Arapça yazılmıştır. Bolulu İbrahim Efendi, *Câmi'u ahkâmi's-sığâr*'ın "Kitâbü'l- Cenâyiz" bahsindeki fetvaları derleyerek oluşturmuştur. Sayfa kenarlarına notlar alınmıştır. Müstensih hakkında bilgi ve istinsah tarihi

¹⁴ *Keşfü'z-zunûn*, 1/702, 703, 718; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, 84; Ziriklî, *el-A'lâm*, 3/318; Kehhâle, 5/32; Özel, 72; M. Esat Kılıçer, "Tâhir b. Ahmed el-Buhârî", *Türkiye Diyanet Vakıf İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/376;

¹⁵; Özel, 100-101; Murtaza Bedir, "Üsrüşenî", *Türkiye Diyanet Vakıf İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/392-393.

bilinmemektedir. Eser, 106a-164b varak, 23 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır.

Müellifi, Muhammed b. Mahmûd el-Üsrûşenî (ö.637/1240)'dir. Mâverâünnehir'de Üsrûşene (İsterevşan)'de doğmuştur. Çocuk hukukuna dair *Câmi'ü ahkâmi's-sığâr* adıyla bir eser kaleme almıştır. *el-Es'ile ve'l-ecvibe* adlı eserinin sonundaki ferâğ kaydına¹⁶ göre 6 Zilkade 637 (29 Mayıs 1240) yılında hayatta olduğunu göstermektedir.¹⁷

5. *Şerâ'i'ü'l-İslâm fî mesâ'ili'l-helâl ve'l-harâm*: İmâmiyye'ye ait fıkıh literatürünün önemli eserlerinden kabul edilir. Eser "ibâdât" (10 kitap), "ukûd" (15 kitap), "îkâât" (11 kitap) ve "ahkâm" (12 kitap) olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Tertip ve üslup açısından mezhep kaynakları arasında esas alındığı için hakkında yüzün üzerinde şerh ve hâşiye yapılmıştır.¹⁸

05 Ba 196 demirbaş numarasına kayıtlı Arapça yazılmış bir eserdir. Süleyman b. Salih tarafından 731 (1330) yılında istinsah edilmiştir. Müstensih istinsah kaydında "ta'lik"¹⁹ ibaresini kullanmıştır. Kütüphane kayıtlarında metin olarak görülen nüshanın aslında bir ta'lik olduğunu açığa çıkarmaktadır. Eser 200 varak 25 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Yazıları rutubetten etkilendiği için okunamamaktadır. Müderris Süleyman'ın 1192 (1778) tarihli, Çilehane Yakub Medresesi vakfına dair mührü vardır.

Müellifi, Muhakkık Hillî (ö.676/1277), 602 (1205) yılında Hille'de doğmuştur. 3 Rebîülâhir 676 (3 Eylül 1277) yılında vefat etmiştir.²⁰

---

¹⁶ Yazma eserlerin sonuna konulan istinsahla ilgili nottur. (Orhan Bilgin, "Ferağ Kaydı", *Türkiye Diyanet Vakıf İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/354.)

¹⁷ *Keşfü'z-zunûn*, 1/19, 566; 2/1266, 1381, 1721,1813; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, 58, 93, 200, 208; *Hediyetü'l-ârifîn*, 2/113; Ziriklî, *A'lâm*, 7/307; Özel, 100-101; Halit Ünal, 243-250; Murtaza Bedir, "Üsrûşenî", 42/392-393.

¹⁸ *Keşfü'z-zunûn*, 2/1922; Ziriklî, *el-A'lâm*, 2/117; Kehhâle, 3/137; Mazlum UYAR, "Muhakkık Hillî", *Türkiye Diyanet Vakıf İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/39-41.

¹⁹ İslâm telif geleneğinde bir metnin daha iyi anlaşılabilmesi için sayfa kenarlarına müellifin bazı görüş ve düşüncelerini yazarak oluşturduğu eserlerdir. (Sedat Şensoy, "Ta'likât", *Türkiye Diyanet Vakıf İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/508.)

²⁰ *Keşfü'z-zunûn*, 2/1922; Ziriklî, *el-A'lâm*, 2/117; Kehhâle, 3/137; Mazlum UYAR, "Muhakkık Hillî", 18/39-41.

6. *Risâle fî ahkâmi'n-nisâ*: 05 Ba 904/1 demirbaş numarası ile bulunan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 1b-8b varak ve 17 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Müellifi, Adûdidîn Abdurrahmân b. Ahmed el-Îcî (680-756/1281-1355)'dir.

7. *Kitâbü'l-fikh*: 05 Ba 1770/1 demirbaş numarası ile bulunan nüsha Arapça yazılmıştır. 1043 (1632) yılında istinsah edilmiştir. Eser, 2a-102b varak ve 21 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Giriş sayfasındaki yazılar silindiği için istinsah kaydıyla ilgili bilgiye ulaşılamamıştır. Edebü'l-kâdı faslının bir bölümünden başlar. Fihriste göre eserin “siyer faslı” ile bitmesi gerekirken “hastanın hibesi” konusuyla bitmektedir. Bu da kitabın eksik sayfaları olduğunu göstermektedir. Eserin bazı sayfa kenarlarında notlar bulunmaktadır. Müellifi, Celâleddîn b. Şemseddîn el-Kerlânî (ö. 767/1365)'dir.

8. *Münyetü's-sayyâdîn*: Eserin asıl adı, *Münyetü's-sayyâdîn fî ta'limi'l-istiyâdi ve ahkamihî*'dir. 05 Ba 1857/1 demirbaş numarası ile olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 1b-68a varak ve 13 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. İbn Melek'in bilinmeyen eserlerindedir. Çalışılıp literatüre kazandırılması Hanefî fıkıh envanterine katkı sağlayacaktır.

Müellifi Feriştahoğlu Abdullatîf b. Abdulazîz Tîrevî (ö.821/1418)'dir. İbn Melek ismiyle meşhur olmuştur. Tire'de yaşamıştır. İlk tahsilini babasından almıştır. Tire'de uzun yıllar ders vermiştir. Mehmed Bey'in oğulları Îsâ Çelebi, Selim Çelebi ve Hızır Şah'a hocalık yapmıştır. 821 (1418) yılında vefat etmiştir.²¹

9. *Letâ'ifü'l-işâret*: Bedreddin Simâvî'nin (ö. 823/1420) fıkıh alanında yazdığı ilk eserdir. Eser, Muzafferüddin İbnü's-Sââtî'nin *Mecma'u'l-bahreyn*'i esas alınarak oluşturulmuş, *el-Muhtâr*, *Kenzü'd-Dekâ'ik* ve *Vikâye*'nin kapsadığı bütün konuları toplanmış ve buralarda yer almayan fikhî meseleler de “Tefrika”, “Müteferrika”, “Şettâ” başlıkları altında incelenmiştir. 05 Ba 382 demirbaş numarasına kayıtlı nüsha Arapça yazılmıştır. Eser 407 varak ve 13 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır.818 (1414) yılında istinsah edilmiştir. Eserin baş tarafında fihrist bulunmaktadır. İydzâde Mehmed Efendi'nin vakfına ait olduğuna dair kayıt bulunmaktadır.

Müellifi, Bedreddin Mahmûd b. İsrâ'îl Simâvî (ö.823/1420), 760 (1359) yılında Simavna kasabasında doğmuştur. Babasının mesleğinden dolayı Simavna Kadısı Oğlu (İbn

²¹ *Keşfü'z-zunûn*, 1/ 231, 374-375; 2/1601, 1689, 1825; *Hediyetü'l-ârifîn*,1/ 617; Mustafa Baktır, “İbn Melek”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 20/175-176; Ahmet Özel, 88.

Kādî-i Simavna) diye tanınmıştır. İlk tahsiline babasının yanında başlamış, Şâhidî, Mevlânâ Yûsuf, Koca Efendi, Mevlânâ Feyzullah, İbnü'l-Askalânî ve Mübârek Şah gibi âlimlerden ilim tahsil etmiştir. 814/1411 yılında kazaskerlik görevinde bulunmuştur. Serez'de idam edilmiştir.²²

10. *Me'âlimü'd-dîn fi i'l-'âmme: Me'âlimu'd-dîn* adıyla anılan ve Semerkandî'ye atfedilen eserin fıkıh veya kelam kitabı olduğu ihtilafı bulunmaktadır. Gazzâlî, Abdülkerîm b. Muhammed er-Râfî, Nevevî ve Beyzâvî gibi Şâfîî âlimlerinin referanslarda bulunmasından eserin Semerkandî'nin kelâma dair *Me'âlimü'd-dîn*'i değil Şâfîî fıkıh kitabı olduğu anlaşılmaktadır.²³

05 Ba 999/1 demirbaş numarasına kayıtlı Arapça yazılmış bir eserdir. Abdürrezzâk b. Abdülbâki tarafından 1090 (1678) yılında istinsah edilmiştir. Eser, 1b-185b varak ve 12 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Katipzâde'nin vakıf ve Ahıska'lı Mehmed'in mülkiyet kaydı vardır. Müellifi, Ebu Bekr Muhammed b. El-Yemân es-Semerkandî (ö.?), Semerkant şehrinde doğmuştur. Kelâm, fıkıh ve hadis ilimlerinde uzman bir âlimdir.²⁴

11. *Reddün alâ risâleti'l-velâ: Molla Hüsrev'in metnine reddiyedir.* 05 Ba 1849/17 demirbaş numarasına kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser 153b-156b varak, 17 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır.

Müellifi, Kadızâde Ahmed Şemseddin (ö.988/1580), 918'de (1512) doğmuştur. Çeşitli medreselerde müderrislik, kadılık, kazaskerlik ve şeyhülislâmlık yapmıştır. 10 Rebûlâhir 988'de (25 Mayıs 1580) İstanbul'da vefat etmiştir.²⁵

12. *Fetâvâ: Müellifi, Sâdî Çelebi'dir. Fetâvâ-yı Sâdiyye (Mecmûa-i Fetâvâ)* olarak ta bilinmektedir. 05 Ba 439 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Türkçe yazılmıştır. Eser, 107 varak ve değişik satırlardan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır.

---

²² *Keşfü'z-zunûn*, 2/1173, 1551, 1676; *Hediyetü'l-'arifîn*, 2/410; Kahhâle, 12/152; Bilal Dindar, "Bedreddin Simâvî", *Türkiye Diyanet Vakıf İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/331-334.

²³ Muhammed Aruçi, "Muhammed b. Yemân Semerkandî", *Türkiye Diyanet Vakıf İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/478-479.

²⁴ *Keşfü'z-zunûn*, 1/119; *Hediyetü'l-'arifîn*, 2/17; Muhammed Aruçi, "Muhammed b. Yemân Semerkandî", 36/478-479.

²⁵ *Hediyetü'l-'arifîn*, 1/148-149; Özel, 269-271; Mehmet İspirli, "Kadızâde Ahmed Şemseddin", *Türkiye Diyanet Vakıf İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/96-97.

Müellifi, Sâdî Çelebi Sadullâh b. İsâ Kastamônî (945/1539), Kastamonu Daday'da doğmuştur. Sâdî Çelebi olarak tanınmıştır. Babası, İbn Yahyâ el-Ensârî, Yûsuf b. Hasan el-Hüseynî ve Muhammed b. İbrâhim es-Samedinî gibi hocalardan ilim tahsil etmiştir. Çeşitli medreselerde müderris, 930'da (1524) İstanbul kadılığı ve şeyhülislâmlık yapmıştır. 945'te (1539) vefat etmiştir.²⁶

13. *Risâle fî beyâni'l-mekruh ve'l-harâm*: 05 Ba 1735/1 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Hafız İbrahim Vehbi tarafından istinsah edilmiştir. Müstensihin mührü de bulunmaktadır. İstinsah yılından bahsedilmemiştir. Muhtemelen kendisi için istinsah ettiğinden tarih vermemiştir. Eser, 1b-3a varak ve 31 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır. Sayfa kenarlarında notlar bulunmaktadır.

Müellifi, Abdülmecid b. Muharrem Sivâsî (ö.1049/1639), 971'de (1564) Zile'de doğmuştur. Ayasofya Camii'nde vaaz vermiş, hadis ve tefsir okutmuş, Mehmed Ağa Tekkesi, Şeyh Yavsî Tekkesi (Sivâsî Tekkesi), Şehzade Camii ve Sultan Selim Camii'nde görev yapmıştır. Tekkedeki görevinin yanı sıra Sultan Ahmed Camii'nin cuma vâizliğini yapmıştır. 1639'da vefat etmiştir.²⁷

14. *Fetâvâ*: 05 Ba 1631/3 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 49b-119b varak ve 17 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır.

Müellifi, Bahâî Mehmed b. Abdullazîz (ö.1064/1653), 1595 ve 1601 yıllarında İstanbul'da doğduğu kaynaklarda geçmektedir. Şeyhülislâm Hoca Sâdeddin Efendi'nin torunu ve Kazasker Abdülazîz Efendi'nin oğludur. Çeşitli medreselerde müderrislik, kadılık, kazaskerlik ve şeyhülislâmlık yapmıştır. 12 Safer 1064'te (2 Ocak 1654) ölmüştür.²⁸

---

²⁶ *Keşfü'z-zunûn*, 1/191; *Osmanlı Müellifleri*, 1/323; *Kehhâle*, 4/216; *Zirikli, el-A'lâm*, 3/88; *Bilmen*, 2/642; *Özel*, 239; Mehmet İpşirli- Ziya Demir, "Sâdî Çelebi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/404-405.

²⁷ Cengiz Gündoğdu, "Abdülmecid Sivâsî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/286-287.

²⁸ Mehmet İpşirli, Mustafa İsmet Uzun, "Bah'a-i Mehmed Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 4/463/464.

15. *Risâle fî beyâni'l-cinayât*: 05 Ba 187/3 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 307b-341a varak ve 64a-66b satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır.

Müellifi, Muhammed b. Hamza Aydınî (ö.1118/1706'dan sonra), Aydın Güzelhisar'da doğmuştur. Eserlerinde Âlim Muhammed Efendi, Müftîzâde, gibi mahlaslarla ve “üstat, allâme, yed-i tûlâ” vb. sıfatlarla anılır. Aydın müftülüğü, Edirne kadılığı ve müderrislik yapmıştır. 1118 (1706) yılında vefat etmiştir.²⁹

16. *Risâle fî beyâni'l-farz ve'l-vâcib*: 05 Ba 1567/8 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 164b-166b varak ve 25 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır. 05 Ba 1528/4 demirbaş numarasına kayıtlı 1 nüshası daha bulunmaktadır. Müellifi, Muhammed b. Hamza Aydınî (ö.1118/1706'dan sonra)'dir.

17. *Risâle fî beyâni farziyeti's-salât bi'l-ayat*: 05 Ba 1761/34 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 191b-195a yaprak ve 21 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır. Müellifi, Muhammed b. Hamza Aydınî (ö. 1118/1706'dan sonra)'dir.

18. *Risâle fî'l-kavli'l-mubîni'r-râcihinde fakdi'l-asabati tezvîcu uli'l-erhâmi sahîh*: Eser, *el-Kavlü'l-mübînü'r-râcihinde fakdi'l-asabati tezvîcu uli'l-arhâmi sahîh* adıyla da bilinir. 05 Ba 974/5 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 342b-357a varak ve 23 satırdan oluşmaktadır. Nestalik yazısıyla kaleme alınmıştır. Müellifi, Alî b. Muhammed ed-Dimaşkî el-Murâdî (1132/1720-1184/1770)'dir.

19. *Risâle-i mefhûm-i ferâ'iz*: 05 Gü 103/1 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Türkçe yazılmıştır. Eser, 1b-4a varak ve 15 satırdan oluşmaktadır. Nesih kırmacı yazısıyla kaleme alınmıştır. Eser, zahriyede Ebu'l-Fazl el-Hanefî'ye atfedilmiştir. 05 Gü 103/2 ve 05 Ba 1737/3 demirbaş numarası ile kayıtlı olan 2 nüshası bulunmaktadır. Müellifi, Alî b. Muhammed ed-Dimaşkî el-Murâdî (1132/1720-1184/1770)'dir.

20. *Lisânü'l-hükkâm ve zübdetü'l-ahkâm*: 05 Ba 265 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 180 varak ve 19 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme

---

²⁹ *Hediyetü'l-ârifîn*,2/346; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, 9/270-271; Recep Cici, “Muhammed b. Hamza Aydınî”, *Türkiye Diyanet Vakıf İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2019), 3/302-304.

alınmıştır. Eser iki ciltten oluşmaktadır. Kütüphane eserin ikinci cildi bulunmaktadır. Başta üç varakta fihrist ve Sultan Bayezid'in oğlu Osman Bey'in vakıf mührü vardır.

Müellifi, Muradzâde Seyyid Halil Efendi (ö.1206/1791), 1173'te (1759-60) Dımaşk'ta doğmuştur. Emeviyye Camiî nâzırlığı, Dımaşk Hanefî müftülüğü, Dımaşk nakîbüleşraflığı ve Şam müftülüğü görevlerinde bulunmuştur. 1206 yılı Safer ayında (Ekim 1791) vefat etmiştir.³⁰

21. *Letâ'ifü'l-nefehât alâ delâ'ili'l-yümn ve'l-berekât*: 05 Ba 974/1 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 1b-210b varak ve 23 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. 1180 (1765) yılında istinsah edilmiştir. Müellifi, Muradzâde Seyyid Halil Efendi (ö.?)'dir.

22. *Kitâbü'l-hiyel*: 05 Ba 1361/4 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 116b-174b varak ve 25 satırlardan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Müellifi, Sadrü'l-İslâm Burhâneddîn'dir.

23. *Mesâ'il-i fikhîyye*: 05 Ba 1605/4 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 57b-83a varak ve 15 satırlardan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. 1104 (1691) yılında istinsah edilmiştir. Müellifi, Hüseyin b. Mustafâ (ö.?)'dir.

24. *el-Mesâ'ilü'l-ımtihânât*: 05 Ba 420/3 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. 1104 (1691) yılında istinsah edilmiştir. Eser, 57b-83a varak ve 15 satırlardan oluşmaktadır. Nestalik yazısıyla kaleme alınmıştır. Müellifi, Hüseyin b. Mustafâ (ö.?)'dir.

25. *Müntehâb-ı fetâvâ*: 05 Gü 80 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Türkçe yazılmıştır. Eser, 107 varak ve 33 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır. Nuhzâde Ali Tefvîk'in mührü ile Kuyucaklızâde Hafîdi Mehmed Safvet'in, Mir Abdülkerim Azib'in 1124 (1712) tarihli mülkiyet kaydı bulunmaktadır. Müellifi, Hüseyin b. Mustafâ (ö.?)'dir.

26. *Unvânu'l-fazl ve tırâzü mülki'l-adl*: 05 Ba 608/2 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Mehmed b. Ebî Bekir b. Mehmed tarafından istinsah edilmiştir. Eser, 53 varak ve 15 satırlardan oluşmaktadır. Harekeli nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Mahmud

---

³⁰ *Hediyetü'l-ârifîn*, 2/49-350; Sedat Şensoy, "Silkü'd-Dürer", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/205-206.

Boluvî'nin vakıf kaydı, Kütüphane-i Cedîd'in 1158 tarihli vakıf mührü vardır. Müellifi, İbn İsâ er-Reşîdî'dir. Müellifi, Hüseyin b. Mustafâ (ö.?)'dir.

27. *Risâle fî hakki'd-duhân ve'l-kahve*: 05 Ba 1733/6 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 94a-97a varak ve değişik satırlardan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Eser içerisinde çeşitli risaleleri de barındırmaktadır. 94a-95b varakları arasında Saçaklızâde ile Harput Müftüsü Osman'a ait 1192 (1778) tarihli risaleler; 95a-95b'de Ebû Sâid Muhammed el-Hadimî'nin aynı konuda iki risalesi; 95b'de Mehmed Efendi b. Hamza Güzelhisârî'nin bir açıklaması; 96b'de Ebû Sâid Muhammed el-Hadimî'nin Kahve risalesi; 97a'da Saçaklızâde'den bir nakil yer almaktadır. Müellifi, İbn el-Adîm Sa'dî b. Hüsâm b. Alî (ö.?)'dir.

28. *Risâle der fikh*: 05 Ba 662/2 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 118b-199a varak ve 13 satırlardan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Son sayfasında Bayezid Camii imamı Abdüllatîf'e ait mühür vardır. 05 Ba 425/4, 05 Ba 274/2 demirbaş numarasına kayıtlı 2 nüsha daha bulunmaktadır. Müellifi, İbn el-Adîm Sa'dî b. Hüsâm b. Alî (ö.?)'dir.

29. *et-Tehzîb fî'l-furû*: 05 Ba 231 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 48 varak ve 27 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Kitâbü't-tahâre'den başlayıp mevâris'te bitmektedir.

30. *el-Ucâle fî hakki'l-cihâd*: 05 Gü 8/1 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 1b-9a varak ve 21 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır.

31. *Risâle fî tahkîki mes'eleti'l-işâre bi'l-müsebbiha fî's-salât*: 05 Ba 976/12 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 252- 255 varak ve 21 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır.

32. *Risâle fî'z-zecr an şurbi'l-hamr*: 05 Ba 438/14 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Mehmed b. Ahmed 874(1469) yılında istinsah etmiştir. Eser, 252-255 varak ve 13 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır.

33. *Şurûtu's-salât*: 05 Ba 1519/2 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Osman b. Abdulgaffâr tarafından 1104 (1691) yılında istinsah edilmiştir. Rebiülevvel ayında bir salı günü öğle vaktinde nüsha tamamlanmıştır. Müstensih istinsah

kaydında müellife dua etmiştir, lakin ismini zikretmemiştir. Eser, 54a-59a varak ve değişik satırlardan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. 05 Ba 885/3, 05 Ba 1519/5, 05 Ba 1694/1, 05 Ba 1829/1, 05 Ba 885/1 demirbaş numarasına kayıtlı 5 nüsha bulunmaktadır. Müellifi, Muhammed b. Ebî Bekr İbrâhîm eş-Şargî el-Buhârî (ö.1098/1687)'dir. 491'de (1098) Buhâra yakınlarında doğmuştur. Buhara'da müftülük ve vâizlik yapmıştır. 1098 (1687) yılında vefat etmiştir.³¹ 35. *Terceme-i Şurutu's-salât*: 05 Ba 1553/3 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. 1136 (1722) yılında istinsah edilmiştir. Eser, 65b-67a varak ve değişik satırlardan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır.

34. *Terceme-i Umdetü'l-İslâm*: 05 Ba 1500 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Türkçe yazılmıştır. Eser, 127 varak ve 17 satırdan oluşmaktadır. Nestalik yazısıyla kaleme alınmıştır. Abdurrahmân b. Yûsuf Aksarâyî'nin *Umdetü'l-İslâm, İmâdü'l-İslâm* adıyla yaptığı çeviri olduğunu düşünmekteyiz. Bilgilerin doğrulanması açısından üzerinde detaylı bir çalışma yapılması gerekiyor.

2.2. Şerh

Kütüphanede tespit edebildiğimiz kadarıyla fûrû-ı fıkıh alanında şerh özelliği taşıyan on altı eser bulunmaktadır. Eserlerin tamamı Arapça yazılmıştır. Biri araştırmaya konu olmuş, diğerleri hakkında çalışma bulunmamaktadır. Literatürde de bilinmeyen eserlerdir. Eserlerin matbuları da bulunmamaktadır. Detaylı bir çalışmayla literatürümüze katkı sağlayacaktır. Hanefî mezhebinde itibar edilen *Muhtasari'l-Kudûri, Kenzü'd- Dekâik ve el-Hidâye*'ye yapılan şerhlerin gün yüzüne çıkması da farklı birer yorum niteliği taşıması açısından önemli bir yer teşkil etmektedir. Eserleri şöyle sıralayabiliriz:

1. *el-Kifâye*: 05 Ba 369 demirbaş numarası ile bulunan nüsha Arapça yazılmıştır. 58 varak ve 29 satırdan oluşmaktadır. 762 (1360) yılında istinsah edilmiştir. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Rutubetten etkilendiği için bazı yerleri okunamamaktadır. Kitabü'l-hünsa bahsinin sonuna kadardır. Kitabın zahriyesinde İbn Türkmânî'ye atfedilmiştir. Hıfzızâde Osman Efendi'nin, Mahkeme Camii'ne 1149 (1736) tarihli vakıf mührü vardır. Araştırmamız neticesinde Merğınânî' nin *el-Hidâye*'ye yazılmış şerh olduğu tespit edilmiştir.

³¹*Keşfü'z-zunûn*, II, 1044, 1156; Özel, 79; Recep Cici, "İmamzâde", 22/210-211.

Müellifi, Abdülazîz el-Buhârî (ö.730/1330), Amcası Fahreddin Muhammed el-Maymergî ve Hâfızüddin Muhammed el-Buhârî'den fıkıh okumuştur. 730/1330 yılında vefat etmiştir.³²

2. *İrşâdü'd-dirâye*: Merğınânî'nin el-*Hidâye* adlı eserine yazılmış şerhtir. 05 Ba 308 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. 980 (1571) yılında istinsah edilmiştir. Eser, 162 varak ve 25 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Başta fihrist, müstensihin temellük kaydı ve mührü vardır. Müellifi, Muslihiddîn Mustafâ b. Zekerîyâ b. Aydoğmuş Karamânî (ö.?)'dir.

3. *Şerhu Vikâyetü'r-rivâye min mesâ'ili'l-Hidâye*: Hanefî mezhebinin esas aldığı dört temel eserden birine yapılmış şerhtir. *el-Hidâye*'de ki meseleleri delillere yer vermeden ele aldığı için mezheb içerisinde temel eserlerden kabul edilmiştir. 05 Ba 1224 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Mehmed b. Mesud 1057 (1646) senesinde istinsah etmiştir. Eser, 495 varak ve 31 satırdan oluşmaktadır. Harekeli nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. 495b'de şairin biyografisi vardır. Şâdîzâde Seyyid Mustafa b. Ebi Bekr'in Çöplüce Kütüphanesi'ne vakıf kaydı ve mührü vardır.

Müellifi Şeyhzâde Muhyîddîn Muhammed b. Mustafâ Kocavî (ö.951/1544), Kocaeli'de 865/1461 yılında doğmuştur. Tefsir ve fıkıh ilimlerinde Beyzâvî'nin *Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vil*'ine yazdığı hâşiyeye ile meşhur olmuştur. Hâce Hayreddin Medresesi olmak üzere İstanbul'un birçok medreselerinde hocalık yapmıştır. 951 (1544) yılında vefat etmiştir.³³

4. *Şerhu Vikâyetü'r-rivâye min mesâ'ili'l-Hidâye*: 05 Gü 191 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. 979 (1570) yılında istinsah edilmiştir. Eser, 479 varak ve 21 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Baştaki 30 varakta Salih Muhammed b. Ahmed'in Kitâbü'l-havâle, Kitâbü âdâbi'l-gâzî, Mesâ'il-i şettâ bölümleri bulunmaktadır. Baştaki bir varakta fihrist vardır. Eser Kitâbü'ş-şehâde'den başlayıp Kitâbü'l-hüsnâ'ya kadardır. Bu bölüme yazılmış şerh veya baş tarafından eksik sayfaları olma ihtimali vardır. Selâmizâde Ebû Bekir'in temellük kaydı bulunmaktadır. Müellifi, Yûnus b. Ahmed Sofyavî (ö.?)'dir.

³² Halis Demir, *Kitabiyat Hanefî Fıkıh Edebiyatı* (Konya: Hacıveyszade ilim ve Kültür Yayınları: 2021), 289.

³³ *Keşfü'z-zunûn*, 1/188; 2/1247, 1332, 1689, 1764, 2022, 2038; *Hediyetü'l-'ârifîn*, 2/238; Erdoğan Baş, "Şeyhzâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/97-98.

5. *Risâle fî'l-cevâb ale'r-risâletü'l-velâiye*: Molla Hüsrev'in metnine cevaben yazılmıştır. 05 Ba 1849/18 demirbaş numarası ile bulunan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 157a-163b varak ve 25 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır.

Müellifi, Sinân Paşa Yûsuf b. Hızır Bey (ö.891/1486), 16 Receb 844 (11 Aralık 1440) yılında doğmuştur. Babası İstanbul'un ilk kadısı Hızır Bey, dedesi Sivrihisar Kadısı Celâleddin Efendi'dir. "Hâce-i sultânî" lakabıyla padişah hocalığı, Sahn müderrisliği, Sivrihisar kadılığı ve müderrisliği, Edirne Dârülhadisi müderrisliği ve vezirlik yapmıştır. 24 Safer 891'de (1 Mart 1486) İstanbul'da vefat etmiştir.³⁴

6. *Hallü'l-müşkilât li'n-nihâye*: Siğnâkî tarafından *el-Hidâye*'ye yazılmış esere yazılan şerhtir. 05 Ba 252 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. 1099 (1687) yılında istinsah edilmiştir. Eser, 204 varak ve 15 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır. Gürcüzâde Ataullah ve Mehmed Rıfat'ın 1196 (1782) tarihli mülkiyet kayıt ve mührü ile Kütübhane-i Cedîd'e 1202 (1788) tarihli vakıf kaydı vardır. Müellifi, Şucâ b. Nurullah Ankaravî (ö.965/1558)'dir.

7. *Gâyetü'l-merâm fî şerhi Şurûti'l-me'mûm ve'l-imâm*: Eser, *Şürütü'l-me'mûm ve'l-imâm* veya *Şürütü'l-imâme* adıyla bilinen risâlenin şerhidir. 05 Ba 89/6 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. 983 (1574) senesinde istinsah edilmiştir. Eser, 64b-80a varak ve 21 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır.

Müellifi, Şemseddîn Muhammed b. Ahmed er-Remlî (ö.1004/1596), 919 (1513) yılında Kahire'de dünyaya gelmiştir. Babasının vefatından sonra Ezher Camii'nde babasının yerine geçmiş, Haşşâbiyye, Şerîfiyye gibi medreselerde ders vermiş ve Kahire Şâfî müftülüğü yapmıştır. 13 Cemâziyelevvel 1004 (14 Ocak 1596) yılında Kahire'de vefat etmiştir.³⁵

8. *Miftâhü'l-felâh ve kimyâü's-sa'âde ve's-salâh*: Müellifin *Mukaddime fî'l-fürû* adlı eserine, yine kendisi tarafından yapılan şerhin duhan bölümüdür. 05 Ba 89/4 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 45b-55b varak ve 21 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır.

³⁴ *Keşfü'z-zunûn*, 2/203; Özel, 208; Aylin Koç, "Sinan Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/229-231.

³⁵ *Hediyyetü'l-ârifîn*, 1/145, 406; 2/261; Ziriklî, *el-A'lâm*, 6/ 7; Kakhâle, 8/255; Özel, "Şemseddin Remlî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/565-566.

9. *Takrîbü'l-fevâ'id ve teshîlü'l-mekâsîd*: Şâfiî fikhına dair *Misbâhu'l-hidâye ve miiftâhhu'd-dirâye (miiftâhu'l-vilâye)*'nin özeti olup ibadetleri ve günlük hayatta çokça karşılaşılan akidler hakkında kısa bilgileri kapsayan bir eserdir.³⁶ 05 Ba 89/7 demirbaş numarasına kayıtlı olan eser Arapça yazılmıştır. Osman b. Ahmed tarafından 981 (1572) yılında istinsah edilmiştir. Eser, 82b-140b varak ve 15 satırdan oluşan bir nüshadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır.

Müellifi, Ulvân el-Hamavî Alâeddîn Alî b. Atîye (ö.936/1530) Hama'da 1468 yılında dünyaya gelmiştir. 6 Cemâziyelevvel 936 (6 Ocak 1530) Hama'da vefat etmiştir.³⁷

10. *Şerhu Fetâvâ'z-zeyniye fi'l-Hanefîye*: 05 Ba 1713/1 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Ömer b. Mehmed Çorumî tarafından 1135 (1722) yılında istinsah edilmiştir. Eser, 1b-60a varak ve 21 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır. Başta fihrist ve bazı nakiller vardır. İbn Mureym el-Mısrî Zeyneddîn b. İbrahim'in eserinden derlenmiştir. Müellifi, Şemseddîn Muhammed b. Cemâleddîn el-Hatîb eş-Şihâbî (ö.?)'dir.

11. *Şerhu Merâhi'l-ervâh*: 05 Ba 1586/1 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 25b-30a varak ve 24 satırdan oluşmaktadır. 1a – 23b sayfaları arasında muhtelif eserlerden nakiller vardır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır.

12. *Şerhu muhtasari'l-Kudûri*: Hanefî mezhebinde temel eserler arasında sayılan ve “*el-Kitâb*” olarak da bilinen esere yazılmış şerhtir. 05 Ba 1747 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 86 varak ve 23 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Eser, Kitâbü'd-da'vâ'dan başlayıp Kitâbü'l-icâre'de bitmesi eserin eksik olduğunu göstermektedir.

13. *Şerhu Şir'ati'l-İslâm*: 05 Ba 705 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Mustafa b. Ali tarafından 1144 (1730) yılında istinsah edilmiştir. Eser, 48 varak ve 21 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır. İmamzâde eş-Şargî Muhammed b.

---

³⁶ Özel, “Ulvân el-Hamavî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/138-140.

³⁷ *Hediyetü'l-ârifin*, 1/742-743; Zirikli, *el-A'lâm*, 4/312-313; Özel, “Ulvân el-Hamavî”, 42/138-140.

Ebî Bekir el-Buharî'nin eserinin şerhidir. Baştaki iki varakta fihrist vardır. Rutubetten etkilendiği için yazılar okunamayacak derecededir.

14. *Şerhu Bidâyeti'l-mübtedi ve nihâyeti'l-müntehi*: Merginânî'nin Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin *el-Câmi 'u's-şagîr*'i ile Kudûrî'nin *el-Muhtasar*'ını birleştirerek oluşturduğu esere yapılan şerhtir. 05 Ba 1158/8 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 39b-41a varak ve 19 satırlardan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır. 927 (1520) yılında istinsah edilmiştir.

15. *Şerhu'l-Kitâb fi'l-fikh*: 05 Ba 1890 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Ali b. İlyas et-Tûkî tarafından 1055 (1644) yılında istinsah edilmiştir. Eser, 177 varak ve 22 satırlardan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Eser, zahriyesinde el-Mahallî'ye nispet edilmiştir. 05 Ba 948/2 demirbaş numarasına kayıtlı 1 nüsha daha bulunmaktadır.

16. *Şerhu Kenzi'd-Dekâ'ik*: Ebü'l-Berekât en-Nesefî'nin (ö. 710/1310) kendi eserinin özeti olan *el-Vâfi*'ye yazılmış şerhtir. *Kenzü'd-Dekâ'ik* Hanefîler arasında muteber eserler arasında olan ve mütünü erbaa olarak bilenen dört esas metinden biridir. Osmanlı medreselerinde yıllarca ders kitabı olarak okutulmuştur.³⁸ 05 Ba 425/3 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Kemal b. Hamza tarafından 878 (1473) yılında istinsah edilmiştir. Eser, 302 varak ve 27 satırlardan oluşmaktadır. Nesih yazısıyla kaleme alınmıştır. Eser, Kitabü't-tahare'dan bölümünden başlayıp Kitabü'l-hünsa'da bitmektedir. Baş tarafında fihrist vardır. Ramazan b. Ali'ye ait mülkiyet, İbrahim b. Mahmud Boluvî'nin vakıf kaydı ile Abdüllatif Kütüphanesi'nin vakıf mührü mevcuttur. 05 Ba 485 demirbaş numarasına kayıtlı 1 nüsha daha bulunmaktadır.

2.3. Hâşiye

Kütüphanede tespit edebildiğimiz kadarıyla fûrû-ı fıkıh alanında hâşiye özelliği taşıyan üç eser bulunmaktadır. Eserlerin tamamı Arapça yazılmıştır. Matbuları bulunmamakta ve araştırmaya konu olmamışlardır. Eserleri şöyle sıralayabiliriz:

---

³⁸ Ahmet Yaman, “*Kenzü'd-Dekâ'ik*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2022), 25/261-262.

1. *Hâşiye alâ şerhi muhtasari'l-Müntehâ*: Adudiddin İcî'nin şerhine yazılmış haşiyedir. 05 Ba 553/2 demirbaş numarasına kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 30b-103a varak ve 19 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır. 05 Ba 896/3, 05 Ba 906/8 demirbaş numaralarına kayıtlı 2 nüsha daha bulunmaktadır. Müellifi, Şemseddîn Muhammed b. Şihâbeddîn Ahmed eş-Şirvânî' (ö.892/1486) dir.

2. *Hâşiye alâ şerhi muhtasari'l-Müntehâ*: İbn Hâcib'in eserine, Adudiddin İcî'nin yaptığı şerhin üzerine yapılmış bir hâşiyedir. 05 Ba 988/2 demirbaş numarasına kayıtlı Arapça yazılmış bir eserdir. 1149 (1735) senesinde istinsah edilmiştir. Eser, 48b-65b varak ve 25 satırdan oluşmaktadır. Talik yazısıyla kaleme alınmıştır.

Müellifi, Alaaddin Tûsî (ö. 887/1482), Tûslu olduğu bilinmesine rağmen Betârekânî, Beyâdkânî ve Bârekânî nisbeleriyle de anılmıştır. Bursa, İstanbul ve Edirne'de müderrislik yapmıştır. 887 (1482) yılında vefat etmiştir.³⁹

3. *Hâşiye alâ Kitâbi't-talak*: 05 Ba 770 demirbaş numarası ile kayıtlı olan nüsha Arapça yazılmıştır. Eser, 185 varak ve 29 satırdan oluşmaktadır. Talik kırması yazısıyla kaleme alınmıştır. 846 (1442) senesinde istinsah edilmiştir. Eserin baş kısmında eksik sayfalar vardır. Müellifi Sâdî Çelebi (ö.945 /1538) 'dir.

SONUÇ

Amasya İl Halk Kütüphanesinde bulunup başka kütüphanelerde bulunmayan 67 eser vardır. Eserlerden büyük çoğunluğu hakkında çalışma yapılmamıştır.

Bu eserlerden 725(1324) yılında istinsah edilen Tahir Buhârî (ö. 542/1147)'nin *İkdu'l-ferâid* adlı eseri yazılmış en eski eserdir. Ancak yapılan araştırma sonucunda akide alanında yazılmış bir eser olduğu tespit edilmiştir.

İzzeddin Abdisselam'ın (ö. 660/1262) eseri *el-Kavâidu'l- kübrâ* Kavâid literatürünün günümüze ulaşan ilk eserlerdendir. Eser dönemin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla

³⁹ *Keşfü'z-zunûn*, 1/497, 513, 825; 2/1144, 1479, 1856-1857, 1892; *Hediyetü'l-`ârifîn*, 1/737; Zirikli, *el-A'lâm*, 5/162, Kâhâlâ, 7/185; Özel, 205-207; Mustafa Öz, "Alâeddin Tûsî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/422-423.

hazırlanmıştır. Nezhir Kemal Hammad ve Osman b. Cum'a Damiriyye tarafından tahkik edilerek 2015 yılında Şam'da basılmıştır.

Eserler arasında Sâdi Çelebi'nin (ö. 945/1538) *Fetavâ'sı*, Hüseyin b. Mustafâ'nın (ö.?) *Müntehab-ı fetâvâ'sı*, *Terceme-i Umdetü'l-İslâm* ve müellifi belli olmayan *Şerhu usûli'l-fikh* Türkçe yazılmış eserlerdir. Bunun dışındakiler Arapça yazılmıştır.

Eserlerden *Gâyetü'l-merâm fi şerhi Şurûti'l-me'mûm ve'l-imâm*, *Takrîbü'l-fevâ'id* ve *Teshîlü'l-mekâsîd şafîi fikhına*, *Şerâ'iu'l-İslâm fi mesâ'ili'l-helâl ve'l-harâm* ve *el-Kavâ'id fi'l-fürû* imamiyye fikhına, geri kalan eserler ise Hanefi fikhına aittir.

Uruşenî'nin *Fetâva* adlı eserinin "Kitâbü'l-Kerâhiye" bölümü günümüze ulaşmıştır. Halit Ünal, *İslâm'da Helâller ve Haramlar* olarak Türkçeye çevirmiştir.

Kadızüde'nin, *Reddün alâ Risâleti'l-Vela* ve Sinan Paşa'nın *Risale fi cevabi ale'r-risâleti'l velâiye* adlı eserleri fûrû-ı fıkha reddiye mahiyetinde yazılmış bir eserlerdir.

Eserler arasında Adûdiddin İci (ö. 756/1355), Abdülmecid Sivâsi (ö. 1049/1639), Muhammed Aydınî, Alî el-Murâdi ve İbn el-Adimi'nin eserleri ve müellifi belli olmayan *el-Ucâle fi hakkı'l-cihad*, *Risâle fi tahkiki mes'eleti'l-işare bi'l-müsebbiha fi's-salât*, *Risâle fi'z-zecran şurbi'l-hamr*, *Şurûtu's-salât* ve *Terceme-i Şurutu's-salât* adlı eserler mesâil türünden yazılmış eserlerdir.

Bedreddin Simâvî'nin fûrû-ı fıkhıa dair *Letâifü'l-işarât* adlı eseri *et-Teshîl*'den ayrı olarak bulunan tek nüshadır.

Eserler arasında *Ta'likâ alâ Tağyîri't-tenkîh*, *el-Kavâ'id fi'l-fürû*, *el-Mültekatat mine'l-mesâ'ili'l-vâkiat*, *el-Kifâye*, *Kitâbü'l-fikh*, *Terceme-i Umdetü'l-İslâm*, *Şerhu muhtasari'l-Kudûri*, *Şerhu Kenzi'd-dekâ'ik* ve *Hâşiye alâ Kitâbi't-talak* tespit edemediğimiz bir sebepten dolayı tamamlanmamıştır.

Bu eserler içerisinde özellikle şu yazmalar hakkında çalışma yapılabilir:

Kavâ'idü'l-ahkâm fi mesâlihi'l-enâm, kavâid literatürünün günümüze ulaşan ilk eserlerden biridir. Müellifin kimliği, kavâid eser olması ve kanunlaştırma çalışmaları da dikkate alındığında, bu eserin istifade edilecek şekilde getirilmesi önemlidir. Ayrıca eser üzerinden kavâid alanına dair başka o dönemde kaleme alınmış eserlerin de mukayesesi yapılabilir.

Abdülazîz el-Buhârî'nin (ö.730/1330) *el-Kifâye* adlı eseri literatürde bilinmemektedir. Müellifin kişiliği ve mezhep içerisindeki konumu sebebi ile eser Hanefî literatürüne kazandırılması önem arz etmektedir. Nitekim bu eser yaygın biyografilerin bazılarında da yer almamaktadır.

Telhîsü'l-Menâr, Hanefî alimlerinden Ebü'l-Berekât en-Nesefî'nin *Menâr*'ına yapılan bir özetdir. Bir fıkıh edebiyat türü olarak telhis ve muhtasar eserler hakkında sistemli bir bilgi çıkarılabilir.

KAYNAKÇA

Ankaravî, Şucâ b. Nurullah. *Hallu'l-müşkilât li'n-nihâye*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 252.

Apaydın, H. Yunus. "İzzettin İbn Abdüsselâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 19/284-287. İstanbul: TDV, Yayınları, 1999.

Aruçi, Muhammed. "Muhammed b. Yemân Semerkandî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 36/478-479. İstanbul: TDV, Yayınları, 2009.

Bağdâdî, Babanzâde İsmail Paşa. *Hediyetü'l-arifin esmâü'l-müellifin ve âsârul-musannifin*. 2 Cilt. İstanbul: 1951-1955.

Bahâ'î, Mehmed b. Abdullazîz. *Fetâvâ*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1631/3.

Baktır, Mustafa. "İbn Melek". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 20/175-176. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

Balebekî, Hibetullâh Muhammed b. Muhammed b. Yahyâ et-Tâcî. *et-Tahkîk*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi'nde 05 Ba 1236/1-2.

Baş, Erdoğan. "Şeyhzâde". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 39/97-98. İstanbul: TDV, Yayınları, 2010.

Bedir, Murtaza. "Pezdevî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34/264-266. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Bedir, Murtaza. "Üsrüşenî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 42/392-393. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Buhârî, Alâeddîn Abdülazîz b. Ahmed. *el-Kifâye*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi 05 Ba 369.

Buhârî, Ebü'l-Mehâsin Rükniüslâm Sedîdüddîn Muhammed b. Ebî Bekr İbrâhîm. *Şurûtu's-salât*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1519/2.

Buhârî, Tâhir b. Ahmed. *İkdü'l-ferâ'id*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 926/4.

- Cicî, Recep. “İmamzâde”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 22/210-211. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Cicî, Recep. “Muhammed b. Hamza Aydın”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 3/302-304. Ankara: TDV Yayınları, 2019.
- Demir, Halis. *Kıtabiyat Hanefî Fıkıh Edebiyatı*. Konya: Hacıveyszade ilim ve Kültür Yayınları, 2021.
- Dindar, Bilal. “Bedreddin Simâvî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 5, 331-334. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Fûrânî, Abdurrahmân bin Muhammed bin Ahmed. *el-Umde f'l-fıkıh*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Gü 22.
- Güzelhisârî, Muhammed b. Hamza. *Risâle fî beyâni farziyeti's-salât bi'l-ayat*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1761/34/.
- Güzelhisârî, Muhammed b. Hamza. *Risâle fî beyâni farziyeti's-salât bi'l-ayat*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1761/34/.
- Güzelhisârî, Muhammed b. Hamza. *Risâle fî beyâni'l-cinayât*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 187/3.
- Gündoğdu, Cengiz. “Abdülmecid Sivâsî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 37/286-287. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Hamavî, Ulvân Alâeddîn Alî b. Atiye. *Takrîbü'l-Fevâ'id ve Teshîlü'l-mekasîd*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 89/7.
- Hamevî, Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed el-Hasenî. *Şerhu dibâceti Düreri'l-hukkâm*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1785/16.
- Hillî, Cemâlüddîn el-Hasen (el-Hüseyn) b. Yûsuf b. Alî İbnü'l-Mutahhar. *Mebadiü'l-vusûl ila ilmi'l-usûl*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 519/3.
- Hillî, el-Muhakkik el- Ca'fer b. el-Hasan. *Şerâ'î'u'l-İslâm fî mesâ'ili'l-helâl ve'l-harâm*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 196.
- Hüseynî, Alî b. Muhtar el-Ulvî. *Şerhu Mebadiü'l-vusûl*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1443.
- İbn Dust, Muhammed b. Mekki b. el-Hasan. *el-Kavâ'id f'l-Furu*, Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 263.
- İbn el-Adimî, Sa'dî b. Hüsâm b. Alî. *Risâle fî hakki'd-duhan ve'l-kahve*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1733/6.
- İbn el-Adimî, Sa'dî b. Hüsâm b. Alî. *Risâle der fıkıh*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 662/2.
- İbn Mustafâ, Hüseyin. *Mesâ'il-i fikhiyye*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1605/4.

- İbn Mustafâ, Hüseyin. *el-Mesâ'ilü'l-İmtihânat*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 420/3.
- İbn Hüseyin b. Mustafâ. *Müntehab-ı fetâvâ*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Gü 80.
- Îcî, Adudüddin. *Risâle fî ahkâmi'n-nisâ*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 904/1.
- İsfahânî, Ebü's-Senâ Şemsüddîn Mahmûd b. Abdirrahmân b. Ahmed. *Şerhu muhtasari'l-Müntehâ*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1276.
- İpşirli, Mehmet- Demir, Ziya. "Sâdî Çelebi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 35/404-405. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- İpşirli, Mehmet. "Kadızâde Ahmed Şemseddin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 24/96-97. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Kâdızâde, Şemseddîn Ahmed b. Bedreddin Mahmûd. *Reddün alâ risâleti'l-velâ*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1849/17.
- Karamânî, Muslihiddîn Mustafâ b. Zekerîyâ b. Aydoğmuş. *İrşâdü'd-diraye*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 308.
- Kastamônî, Sa'dî Çelebi Sadullâh b. İsâ. *Fetâvâ*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 439.
- Kâtip Çelebi. Hacı Halife Mustafa b. Abdullah. *Keşfü'z-zunûn*. Beyrut: Dârü İhyâ'î't-Türâsi'l-'Arabî, t.y.
- Kehhâle, Ömer Rızâ. *Mu'ucemü'l-müellifîn*. Beyrut: Mektebetü'l-Müsennâ, t.y.
- Kemalpaşazâde, Şemseddîn Ahmed. *Tağyîrû't-tenkîh*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1818.
- Kemalpaşazâde, Şemseddîn Ahmed. *Ta'lika alâ Tegyiri't-tenkîh*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 408Koca, Ferhat. "Pezdevî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34/264-266. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Kerlânî, Celâleddîn b. Şemseddîn. *Kitâbü'l-fıkıh*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 1770/1.
- Kılıçer, M. Esat. "Tâhir b. Ahmed el-Buhârî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 6/376. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Koca Ferhat. "Muhammed b. Mustafâ İsfahânî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 22/510-511. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Koç, Aylin. "Sinan Paşa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 37/229-231. İstanbul: TDV, Yayınları, 2009.
- Leknevî, Ebü'l-Hasenât Muhammed Abdülhay b. Muhammed. *el-Fevâ'idü'l-behiyye fî terâcim'l-Hanefiyye*. Kahire: Darü'l-Kitabi'l-İslami, 1324.
- Malatî, Sarıca b. Muhammed. *Vesâ'ilü'l-vusûl ila mesâ'ilü'l-usûl*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 388.

- Murâdî, Ebü'l-Fazl Muhammed Halîl b. Ali b. Muhammed. *Lisâni'l-hukkâm ve zübdetü'l-ahkâm*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 265.
- Murâdî, Ebü'l-Fazl Muhammed Halîl b. Ali b. Muhammed. *Letâ'ifü'l-nefehât alâ delâ'ili'l-yümn ve'l-berekat*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1236/1-2.
- Murâdî, Ali b. Muhammed ed-Dimaşkî. *Risâle fi'l-kavli'l-mubîni'r-racihinde fakdi'l-asabati tezvicu uli'l-erhami sahîh*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 974/5.
- Murâdî, Ali b. Muhammed ed-Dimaşkî. *Risâle-i Mefhûm-i ferâ'iz*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Gü 103/1.
- Öz, Mustafa. "Alâeaddin Tûsî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 41/422-423. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Özel, Ahmet. "Hanefî Fıkıh Âlimleri". Ankara: TDV Yayınları, 4. Basım, 2014.
- Özel, Ahmet. "Sadrüşşehîd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 35/425-427. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- Özel, Ahmet. "Şemseddin Remlî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34/565-566. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Özel, "Ulvân el-Hamavî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 42/138-140. İstanbul: TDV Yayınları TDV, 2012.
- Remlî, Şemseddîn Muhammed b. Ahmed. *Gâyetü'l-merâm fi şerhi Şuruti'l-me'mûm ve'l-imâm* Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 89/6.
- Reşîdî, İbn İsâ. *Unvânu'l-fazl ve turazü mülki'l-adl*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 608/2.
- Risâle fi tahkiki mes'eleti'l-işare bi'l-müsebbiha fi's-salât*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 976/12.
- Risâle fi'z-zecr an şurbi'l-hamr*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi'nde 05 Ba 976/12.
- Sadrü'l-İslâm, Burhâneddîn. *Kitâbü Usûli'l-fıkıh*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1144/3.
- Selâmî, İzzeddîn Abdülazîz b. Abdüsselâm. *el-Kavâ'idü'l-kübrâ*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1159/3.
- Semerkandî. Muhammed b. Yemân. *Me'âlimü'd-dîn fi i'l-'âmm*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 999/1.
- Şeyhzâde, Muhyiddîn Muhammed b. Mustafâ. *Şerhu Vikâyetü'r-rivâye min mesâ'ili'l-Hidâye*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1224.
- Sofyavî, Yûnus b. Ahmed. *Şerhu Vikâyetü'r-rivâye min mesâ'ili'l-Hidâye*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Gü 191.

- Sivâsî, Abdülmecîd b. Muharrem. *Risâle fî beyâni'l-mekruh ve'l-harâm*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1735/1.
- Sinân Paşa Yûsuf b. Hızır Bey. *Risâle fî'l-cevâb ale'r-risâletü'l-velaiye*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1849/18.
- Şensoy, Sedat. "Silkü'd-Dürer". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 37/205-206. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Şerhu Bidâyeti'l-mübtedi ve nihâyeti'l-müntehi*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1158/8.
- Şerhu Merâhi'l-ervâh*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1586/1.
- Şerhu muhtasari'l-Kudûri*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1747.
- Şerhu Şir'ati'l-İslâm*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 705.
- Şerhu Kenzi'd-dekâ'ik*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 425/3.
- Şerhu Kitâb fî'l-fıkıh*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1890.
- Şerhu Usûli'l-fıkıh*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi. 05 Ba 1614.
- Şeyh Bedreddîn, Mahmûd b. İsrâ'îl. *Letâ'ifü'l-işâret*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 382.
- Şihâbî, Şemseddîn Muhammed b. Cemâl ed-dîn el-Hatîb. *Şerhu fetâvâ'z-Zeyniye fî i'l-Hanefiye*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1713/1.
- Şirvânî, Şemseddîn Muhammed b. Şihâbeddîn Ahmed. *Hâşiye alâ şerhi muhtasari'l-Müntehâ*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 553/2.
- Şurûtu's-Salât*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1519/2.
- Taşköprizâde, Ahmed b. Mustafa. *Miftâhü's-se'âde*. 2/1, Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiye, 1985.
- Terceme-i Şurutu's-salât*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1553/3.
- Terceme-i Umdetü'l-İslâm*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1500.
- Tirevî, Feriştahoğlu Abdullatîf b. Abdelazîz. *Münyetü's-sayyadin*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1857/1.
- Turan, Şerafettin. *İbn Kemâl'in Tarihçiliği ve Tarih Metodolojisi, Şeyhülislâm İbn Kemâl Sempozyumu* (haz. S. Hayri Bolay vd.), Ankara: 1989, 120-126.
- Turan, Şerafeddin. "Kemalpaşazâde". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 25/228. İstanbul: TDV Yayınları, 2002.
- Tûsî, Alâeddîn Alî b. Muhammed. *Hâşiye alâ şerhi muhtasari'l-Müntehâ*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 988/2.
- Urmevî, Ebû'l-Me'âlî Mes'ûd b. Şucâ. *el-Mültekatat mine'l-mesâ'ili'l-vakiat*. Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba 1732/1.

- Üsrüşenî, Mecdeddîn Muhammed b. Mahmûd. *el-Fetâvâ*. Amasya: Amasya İl Halk Kütüphanesi, 05 Ba
1601/4.
- Uyar, Mazlum. “Muhakkık Hillî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.18/39-41. İstanbul: TDV
Yayımları, 1998.
- Ünal, Halit. Mâveraünnehir Fakihlerinden el-Üsrüşenî. *EÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 3, Kayseri. 1986.
243-250.
- Yaman, Ahmet. “*Kenzü'd-Dekâ'ik*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 25/261-262. Ankara:
TDV Yayınları, 2022.
- Zirikli, Hayreddin. *el-A'lâm*. 4 Cilt. Beyrut: Dârü'l-İlm li'l-Melâyîn. 2002.